

حقیقت و مدارا

www.ketab.ir

محمد اسفندیاری

حقیقت و مدارا

محمد اسفندیاری

چاپ اول: تهران، مؤسسه فرهنگی دین پژوهی بُشرا، ۱۳۹۰،
شایبک: ۳-۲۶-۵۴۰۸-۶۰۰-۹۷۸، شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه،
لیتوگرافی: ترام اسکتر، چاپ و صحافی: باقری، ۶۰۰۰ تومان

مجلسه نورانی - دین پژوهی بُشرا

نشانی: تهران - خیابان شریعی - خیابان خواجه عبدالله انصاری -
خیابان نیستون - خیابان مدائن - کوچه انتاکیه - کوچه علایی
شرقی - پلاک ۱۴ واحد ۵، تلفن ۲۲۸۶۶۰۵۹ - WWW.boshraa.com
قم - خ صفائی - کوچه ربین الدین - پلاک ۲۵۱ - تلفن ۷۷۴۳۶۵۵

پدیدآورنده: اسفندیاری، محمد، ۱۳۳۸ -

عنوان: حقیقت و مدارا

تکرار نام پدیدآور، محمد اسفندیاری

مشخصات نشر: تهران، مؤسسه فرهنگی دین پژوهی بُشرا، ۱۳۹۰

ص. ۳۱۲

ISBN: 978-600-5408-26-3

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه ص. ۲۸۹ - ۳۱۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: حقیقت - جنبه های دینی - اسلام

موضوع: حقیقت - مقاله ها و خطابه ها

موضوع: تسامح - مقاله ها و خطابه ها

موضوع: دینداری

موضوع: اسلام - مقاله ها و خطابه ها

رده کنگره: ۷، ۱۳۹۰، ح ۵ / الف ۲ / ۲۵۱ BP

رده دیویی: ۲۹۷/۶۳۴

شماره کتابخانه ملی: ۲۱۵۸۴۵۵

فهرست مطالب

۹		مقدمه
---	-------	-------

بخش اول: حقیقت

۹۶ - ۱۱

۱۳		تقریر نادرست
۲۳		حقیقت طلبی
۳۰		عقیده پرستی
۳۵		تصمیم ندانستن
۴۲		مغالطه نقد جمله‌ای
۴۷		مغالطه توسل به ادبیات
۵۴		ادبیات لافزنی
۶۱		توقف علمی
۶۸		ندانستن و رد کردن
۸۷		ندانستن و پذیرفتن

بخش دوم: مدارا

۱۴۰ - ۹۷

۹۹		برهان قاطع و قاطع برهان
----	-------	-------------------------

۱۰۶	 هم‌اندیشی، نه هم‌ستیزی
۱۱۵	 اخلاق مخالفت
۱۳۵	 چرا مدارا باید کرد؟

بخش سوم: مطالعات دینی

۱۴۱ - ۲۲۰

۱۴۳	 دینداری در دنیای مدرن
۱۵۷	 دین عامیانه
۱۷۵	 پدیده‌ای به نام روشنفکری دینی
۱۹۱	 کلام، مهمتر از فقه
۱۹۹	 حجاب از فروع دین
۲۰۷	 نامعلوم بودن اخلاق دین
۲۱۱	 گمان به معاد
۲۱۵	 نعمت مرگ

بخش چهارم: مطالعات اجتماعی

۲۲۱ - ۲۸۸

۲۲۳	 از انسان تا انسان
۲۳۱	 ناآگاهی مردم، گناه آگاهان
۲۴۱	 فرسایش مغزها
۲۵۵	 از علوم غریبه تا علوم جدید
۲۵۹	 عقیده حاکمان، عقیده حاکم
۲۷۹	 کمال‌گرایی

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

حقیقت، ارزنده‌ترین گهر گیتی است و همه جهد و جدّ اهل اندیشه نخست باید معطوف به آن باشد. دوست داشتن حقیقت کافی نیست، بلکه برای یافتن آن باید انگیزه‌ای قوی داشت و سر از پا نشناخت و به مرز و سواس نزدیک شد. حقیقت طلبی جز یک اصل ندارد: اصل اولیّت حقیقت بر همه چیز. حقیقت طلب کسی است که حقیقت را بر منفعت و شهرت و مصلحت، و هر آنچه با آن در تعارض افتد، مقدم می‌دارد.

این همه نویسنده و کتاب و کتابخانه و تکا‌پوهای فرهنگی اگر برای صید حقیقت نباشد، سرگرمی است و حاصلش، سیاه کردن کاغذهای سفید. آنکه در بند حقیقت نباشد، هر اندازه بکوشد، از حقیقت دورتر می‌شود. وی نه مصداق «جاهدُوا فینا»، که مصداق «جاهدُوا عَنّا» است و «گو بدو چندانکه افزون می‌دود/ از مراد دل جداتر می‌شود».

ولی به محض اینکه از عرصه نظر به حوزه عمل وارد می‌شویم، تکلیفی دیگر پیش می‌آید: باید مدارا پیشه کنیم. وجه اشتراک انسانها در اختلافشان با یکدیگر است و اختلاف بینش و منش و کنش مردم، سنّت خداوند و قانون الهی است. در این دنیا نمی‌توان جملگی اختلافات را حل کرد و هر گونه کوششی برای این کار سترون است. سنّت حضرت حق است که این دنیا محلّ اختلافات باشد و آن دنیا جایگاه حلّ اختلافات (یوم الفصل). حال که نمی‌توانیم اختلافات را از میان برداریم، بکوشیم مدارا پیشه سازیم و اختلاف را به دشمنی و دشمنی را به جنگ تبدیل نکنیم.

دو فرد مدارا پیشه با وجود صد اختلاف، هیچ نزاعی میانشان رخ نمی‌دهد. ولی اگر دو نفر فقط در یک موضوع با هم اختلاف داشته باشند و اهل مدارا نباشند، چه بسا نزاعی سخت میانشان درگیرد. پس همه چیز به مدارا برمی‌گردد. مدارا اختلاف را به نزاع نمی‌کشاند و نامدارایی چرا. بنابراین به جای اینکه بخواهیم اختلاف نباشد، بکوشیم تا مدارا باشد. ولی شگفتا که بعضی به جای دعوت به مدارا، به پرهیز از اختلاف دعوت می‌کنند. گویا فراموش کرده‌اند که خداوند فرموده است شما را به گونه‌های مختلف آفریدیم و همواره در اختلاف خواهید بود.^۱

و اما جمع حقیقت و مدارا دشوار است. آنکه خود را بر حق می‌داند، دشوارش می‌آید یا دیگران دشوارش می‌کند. حال اینکه هنر در جمع این دو است که هم آدمی دغدغه حقیقت را داشته باشد و هم مدارا پیشه سازد. مدام نگیرد و مدارا نکند؛ نه اینکه هم مدام نگیرد و هم مدارا.

کتاب حاضر مجموعه مقالاتی است که در آن، نخست از حقیقت و مدارا سخن رفته و دو بخش به آن اختصاص یافته است. دو بخش دیگر ویژه مطالعات دینی و اجتماعی است و شامل برخی دغدغه‌های نویسنده. در هر چهار بخش کوشیده‌ام از حکم دو حاکم استفاده جویم: عقل و نقل. شاید مقاله‌ای را سنت‌گرایان نپسندند و مقاله‌ای را روشنفکران؛ اما این نویسنده، بیش و پیش از هر چیز، محقق است و دغدغه کشف حقیقت را دارد و خود را ملزم به دیدگاهی خاص نمی‌داند.

بنده خدا

محمد اسفندیاری

تابستان ۱۳۹۰

۱. وَ قَدْ خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا. یعنی خداوند شما را به گونه‌های مختلف آفرید (سوره نوح، آیه ۱۴). وَ لَا تَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ. یعنی همواره در اختلاف خواهید بود (سوره هود، آیه ۱۱۸).